i povijesna djela, koja krase brojni podaci prikupljeni na licu mjesta ili cjelovito prepisani, odupirući se tako povijesnom zaboravu. Ovaj dio knjige navodi naslove svih 130 Razzijevih djela i rasprava različita sadržaja, od kojih je 29 tiskao, a 101 ostavio u rukopisu. Posebno poglavlje Razzijeva života i rada vezano je za rukopis objavljen u ovoj knjizi i njegovo putovanje 1587. u Dubrovnik, gdje je imenovan generalnim vikarom Dubrovačke dominikanske kongregacije. U razmjerno kratkom roku obnovio je stegu u dominikanskim samostanima, dao novi zamah intelektualnom radu studija i bogoslovije, te stekao povjerenje svećenstva i naroda, te što je posebno zanimljivo, i dubrovačke vlade koja mu je povjerila privremenu upravu svoje nadbiskupije. Nadalje, razabire se vrlo važna i zanimljiva činjenica; Razzi je uza sve dužnosti i obveze putovao Dubrovačkom Republikom, istraživao i pisao. U nemogućnosti istraživanja državnog arhiva zbog vladine stroge zabrane, bio je prisiljen istraživati po samostanskim i privatnim knjižnicama, arhivima, čitati starije spise i ispitivati ljude. Tako je Razzi prikupio mnoge podatke koji nigdje nisu bili zapisani, uvrstivši se među najstarije pisce koji su se u nas bavili povijesno-književnom djelatnošću. Podacima koje je on prikupio poslužili su se gotovo svi kasniji povijesničari koji su se bavili istom problematikom.

Razzijevom tekstu, čiji je originalni rukopis autor pronašao prije nekoliko godina u Firentinskom arhivu, napisan u obliku kraćih ili dužih životopisa, prethodi kronološki popis dubrovačkih metropolita sastavljenih po pisanju kako samog Razzija tako i njegovih nasljednika.

Autor u ovoj knjizi na temelju nekih novih i već znanih saznanja pobliže dodiruje nekoliko zanimljivih područja iz složene tisućljetne povijesti Dubrovačke nadbiskupije; ali ono što je posebno važno, jest činjenica da se ovim djelom upućuje na golem značaj Serafina Razzija u proučavanju te povijesti koje je i on sam dio. Ako se ima u vidu da je njegova "Storia di Raugia" najstarija opća povijest Dubrovačke Republike, a ova spomenuta dubrovačkih nadbiskupa najstarija crkvena, lako je uvidjeti svu njegovu važnost. Naposljetku, zbog količine i raznolikosti podataka koje je skupio, Razzijeva povijest nadilazi okvire obične crkvene povijesti ili životopisa pojedinih nadbiskupa u doslovnom smislu te riječi. Ujedno, složit ćete se, ova činjenica dovoljno je zanimljiva da možda postane izazov za prevođenje ovog teksta na hrvatski jezik, čime bi se istovremeno ispravili dugovi hrvatske historijografije prema ovako izuzetnom povijesnom liku.

Nikša Varezić

STANKO ANDRIĆ
ČUDESA SVETOGA IVANA KAPISTRANA
(SLAVONSKI BROD – OSIJEK, 1999.)

"Prije pet ili deset stoljeća, mrtvi su bili manje mrtvi nego što su danas." Ovim riječima dr. Stanko Andrić započinje zaključak svoje knjige i upravo iz te rečenice izranja srednjvjekovlje kao vrijeme toliko različito od našeg, vrijeme kada mrtvi nisu morali čekati jedan dan u godini kako bi postali sveprisutnim dijelom svakodnevnice živih. Stoga sam uvjerenja da Andrićeva jednostavna i duhovita konstatacija zapravo predstavlja jednu od temeljnih poruka ove knjige.

Srednjovjekovni mirakuli, zbirke čudesa, zadobivaju sve veće značenje pri proučavanju medijevalne povijesti, već prošavši poprilično dug i mukotrpan put od pomoćnih i usputnih do primarnih i nezaobilaznih izvora. Zbirka čudesa svetog Ivana Kapistrana od golemog je hagiografskog i uopće historiografskog značaja. Autor ove knjige tako joj je i pristupio, smjestivši je u opći kontekst crkveno-društvene povijesti 15. i 16. stoljeća. Stoga se knjiga može podijeliti na dvije glavne cjeline. Prva cjelina počinje izvrsnim prikazom glavnih smjernica u povijesti franje-

vačkog redovništva za velikih prekretnica 14. i 15. stoljeća, kada se red poprilično iscrpljuje u unutarnjim razilaženjima konventualne i opservantske opcije. U ta stremljenja autor knjige smješta život i djelovanje Ivana Kapistrana, jednog od najznačajnijih onodobnih duhovnih autoriteta opservantskog pokreta, što navedenu cjelinu čini svojevrsnim biografskim umetkom (poglavlja 1. i 3.), iako je čitava knjiga zapravo biografija, bilo u pravom smislu riječi, bilo ona posthumna. Unutar ove cjeline moglo bi se smjestiti i 2. poglavlje koje ima zadatak ocrtati mjesto kojega je Kapistran odabrao za svoje počivalište – Ilok, hrvatski grad u južnoj Ugarskoj, na prostorima izravno ugroženima turskim nadiranjima. Ovo poglavlje ukazuje na Andrićevu sistematičnost u obradi teme – vrijeme, događaji i ljudi nerazdjeljivi su od prostora kojim su se kretali.

Druga cjelina, znatno opširnija, obrađuje kanonizacijsku kampanju – a Kapistranovi zagovornici nisu pritom imali nimalo lagan posao, s obzirom na kretanja u vrhu Crkve – koju Andrić dijeli na razdoblje od nekoliko godina koje su izravno slijedile svečevu smrt (1456), te na period od 60-ih godina stoljeća pa sve do katastrofe Mohača i nestanka Kapistranovih relikvija, čime zapravo prestaje srednjovjekovna kanonizacijska kampanja. U ovim poglavljima (4. i 5.) autor knjige čitatelju je omogućio vrlo iscrpan uvid u problematiku izvornog materijala, a moguću zbrku koja pri čitanju može nastati izbjegao je dodavši, na kraju knjige, prilog s tabličnim popisom svih zbirki Kapistranovih posmrtnih čudesa, kao i izvora (pisama, peticija) vezanih uz kanonizacijsku kampanju.

Svetac koji čini čuda samo nakon svoje smrti zapravo je sablast - za uvjerljiva čudotvorca i pouzdana zagovornika na nebesima nisu bili dovoljni dokazi samo o čudima *post mortem*, već i oni o čudesima *in vita*. Šesto poglavlje bavi se Kapistranom kao čudotvorcem za života, i ono nam otkriva neke temeljne značajke "rasnog" sveca – jedna od njih, tipično opće mjesto svetačkog života, jest skromnost, odnosno izbjegavanje pripisivanja čudesa vlastitim moćima. Kapistran je, na primjer, svoja čudesa volio pripisivati moćima sv. Bernardina Sijenskog, svoga sudruga u čijem je kanonizacijskom postupku i sam odigrao značajnu ulogu.

Kao jednu od najvećih vrijednosti ove knjige valja navesti analizu izvora, a unutar nje vrlo preciznu i detaljnu tipologiju. Međutim, autor ove knjige, stručnjak jezično-književne provenijencije (što se, uostalom, vidi i iz njegova domišljatog stila pisanja, koji, čak i u trenucima kada bi se očekivalo da bude takav, nije suhoparan) također je i odličan povjesničar, upućen u domaća i strana historiografska dostignuća na polju hagiografije i medijevistike, te s očiglednim talentom za uočavanje povijesnih analogija, što je bjelodano došlo do izražaja u 7. i 8. poglavlju, koja se bave morfologijom posmrtnih čudesa i u svezi s tim općim mjestima tipične zbirke čuda, te povijesnim aspektom posmrtnih čudesa, poglavito lokalnim. Pritom posebno valja istaknuti cjelinu koja obrađuje socijalnu i spolnu zastupljenost među svjedocima čuda, što pokazuje kako knjiga Stanka Andrića nije ukalupljena monografija, već da njeni interesi probijaju granice koje se pri pisanju ovakve knjige možda i same nameću. Andrićeva interdisciplinarnost polučila je knjigu svjetske kvalitete, i ne vjerujem da je izvan granica Hrvatske napisano puno ovako iscrpnih i nadasve inteligentnih studija o čudima nekog srednjovjekovnog sveca.

Sveci-čudotvorci poput Kapistrana jedni su od najzaslužnijih za procvat ekonomske grane koja se naziva turizam. Relikvije svetaca bile su magneti koji su privlačili bujice hodočasnika. Stoga je razumljiva gorljivost srednjovjekovnih Iločana u obrani svojih prava kao vlasnika Kapistranovih relikvija. Ovaj ekonomski trenutak valja uvijek imati na umu kada se proučava neka srednjovjekovna kanonizacijska kampanja, a dijelovi ove knjige koji se bave lokalnim specifičnostima Iloka, te oni o općim kretanjima

kanonizacijskog postupka vrlo lijepo predočavaju ekonomiju čudesnog.

I na kraju, koje su konkretne blagodati proučavanja srednjovjekovne zbirke čudesa poput ove Kapistranove ili čitanja knjige poput ove S. Andrića? Možda je osoba samog Kapistrana, iako neporecivo živopisnog, neumornog, fanatičnog, na kraju i najmanje bitna, jer je unikatna. Nisu od važnosti ni sama čudesa, jer je golema većina njih neautentična - iako valja imati na umu, što je i Andrić na jednom mjestu primijetio, kako se ne smije zanemariti kod takvih pojava uvijek prisutan određen broj istinski neobjašnjivih događaja. Ono što je, po mom sudu, bitno jest srednjovjekovni čovjek – on, svjedočeći o čudima, govorio istinu ili ne, jasno i glasno ukazuje na svoje predodžbe, želje, percepciju stvarnog i nestvarnog, on nam otkriva dragocjene djeliće onoga što nazivamo srednjovjekovnim mentalitetom. A promišljajući srednjovjekovni mentalitet, sjetimo se Le Goffa: "Srednjovjekovni duh nije toliko prijemčiv za nešto što se može vidjeti, dokazati pomoću prirodnog zakona, nego nadasve za izvanredno, natprirodno i u svakom slučaju neprirodno." (J. Le Goff, Civilizacija srednjovjekovnog Zapada, Zagreb, 1998, 425.).

Božidar Domagoj Burić

GÉZA PÁLFFY - MILJENKO PANDŽIĆ - FELIX TOBLER: AUSGEWÄHLTE DOKUMENTE ZUR MIGRATION DER BURGENLÄNDISCHEN KROATEN IM 16. JAHRHUNDERT
ODABRANI DOKUMENTI O SEOBI GRADIŠĆANSKIH HRVATA U 16. STOLJEĆU

KROATISCHES KULTUR- UND DOKUMENTATIONSZENTRUM / HRVATSKI KULTURNI I DOKUMENTARNI CENTAR, EISENSTADT / ŽELJEZNO 1999.

U 16. stoljeću, u vremenu u kojemu su i hrvatske zemlje bile izložene plimi osmanske ekspanzije u jugoistočnoj Europi, mnogi su Hrvati napuštali ugrožena stara obitavališta u domovini i u potrazi za sigurnošću odlazili u zapadnu Ugarsku, Donju Austriju, današnju Slovačku i druge okolne i susjedne panonske i općenito srednjoeuropske zemlje. Iako se procjene različitih autora o broju ljudi koji su sudjelovali u migracijskim kretanjima prema panonskom prostoru međusobno razilaze, općenito se može uzeti da se tada u spomenute predjele na različite načine odselilo preko 100 000 Hrvata, čiji potomci (dakako, u manjem broju) danas žive u austrijsko-mađarsko-slovačkom kontaktnom prostoru kao gradišćanski Hrvati (prije 20. stoljeća oni su zapadnougarski Hrvati). Budući da takva seoba nije mogla proći nezabilježeno, vrijedne obavijesti o njoj mogu se pronaći u brojnim povijesnim vrelima. Mnoštvo građe različite naravi ipak ne olakšava bitno znanstvenu spoznaju o kolonizacijskom (i postkolonizacijskom) razdoblju gradišćanskohrvatske prošlosti. Nije naime nimalo jednostavno istraživati na te teme u situaciji kad su relevantni povijesni izvori rasuti po brojnim fondovima i zbirkama mnogih arhiva na više lokacija u nekoliko zemalja (u Zagrebu, Budimpešti, Beču, Szombathelyju, Sopronu, Győru, Željeznom, Bratislavi i drugdje), a postojeća informativna i druga pomagala u tim arhivima za pojedine korpuse građe često više nego oskudna i/ili sasvim uopćena. S obzirom na takve okolnosti, bilo kakav ambiciozniji istraživački poduhvat u tom području nužno iziskuje ozbiljan intelektualni i radni napor, što oboje nerijetko prelazi okvire individualnih snaga. Objavljivanje referentnih dokumenata čini se stoga dobrodošlim i višestruko korisnim.

Sve su to pretpostavke na kojima uveliko počiva opsežna zbirka izvora Ausgewählte Dokumente zur Migration der Burgenländischen Kroaten im 16. Jahrhundert / Odabrani dokumenti o seobi Gradišćanskih Hrvata u 16. stoljeću koja je pred nama. Zbirku je 1999. izdao Hrvatski kulturni i dokumentarni centar u Željeznom, glavnom gradu austrijske

HISTORIJSKI ZBORNIK

GODINA LIII
ZAGREB 2000.

UDK 93/99
ISSN 0351-2193
Historijski zbornik, god. LIII, str.1-283, Zagreb 2000.

Izdavač
Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor
Mirjana Gross
Ivan Kampuš
Franko Mirošević
Ivica Prlender
Tomislav Raukar
Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:
ABC Clio
Historical Abstracts
America: History and Life

Adresa uredništva
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:
Horetzky